

quias: conditum iam sepultum. Corpus autem consuetudine dicitur, ut illud:

„Tum corpora luce carentum.“

(36) Defunctus vocatus, quia conplevit vitae officium. Nam dicimus functos officio, qui officia debita conpleverunt; unde est et honoribus functus. Hinc ergo defunctus, quod ab officio sit vitae depositus, sive quod sit diem functus.

(37) Sepultus autem dictus, eo quod iam sine pulsu et palpitatione est, id est sine motu. Sepelire autem est condere corpus. Nam humare obruere dicimus, hoc est humum inicere.

3. DE PORTENTIS

(1) Portenta esse Varro ait, quae contra naturam nata videntur. Sed non sunt contra naturam, quia divina voluntate fiunt, cum voluntas Creatoris cuiusque conditae rei natura sit. Unde et ipsi gentiles Deum modo Naturam, modo Deum appellant. (2) Portentum ergo fit non contra naturam, sed contra quam est nota natura.

Verg. Aen. XI,143; tamt. VI,481), tak křesťanští myslitelé jako Tertullianus, *De resurr.* 18,8 (CCL 2,943), Augustinus, *De civ. Dei*, XX,10 (CCL 48,719), či Jeroným, *Comm. Matth.* 24,28,1 (PL 26,179C). Není zřejmé, od kterého z nich Isidor etymologii převzal. Srv. Ernout–Meillet, s. v. *cadaver*.

²⁹⁷ Staří Řekové a Římané pohřbívali mrtvé buď do země, anebo žehem. Žárové pohřbívání převládlo od 1. stol. po Kr. Pohřbívání bylo náboženskou povinností, nepohřbeni zůstávali jen zločinci a zrádcové. V křesťanském prostředí měli na pohřeb právo i oni, ale nikoli ve svěcené půdě. Srv. *RE* III,331–359, s. v. *Bestattung*.

²⁹⁸ Vergilius, *Georg.* IV,255. Kontext: „tu nosi zhyňulých družek / mrtvoly (*corpora*) ze svých úlů a vedou truchlivé pohřby...“

²⁹⁹ Výraz *defunctus* je odvozen od slovesa *defungi*, „dokončit“, „zemřít“. Isidor jej chápe jako spojení slov *DiEm FUNCTUS*, „dovršiv (svůj) den“, první část slova však netvoří subst. *dies*, nýbrž předpona *de-* ve významu

(pochovaný).²⁹⁷ Obvykle však používáme i výraz *corpus* (tělo), jak vidíme u Vergilia:

„Tu zhyňulých těla (*corpora*).“²⁹⁸

(36) Zesnulý (*defunctus*) se tak nazývá, protože naplnil povinnosti svého života. Z toho důvodu říkáme, že ti, kdo dostali svým povinností, jsou *functi officio* (vysloužilí úředníci), odsud vzniklo také spojení *honoribus functus* (kdo splnil veřejné služby). Proto se tedy zesnulému říká *defunctus*, neboť byl zbaven funkce života, anebo protože dovršil svůj den (*diem functus*).²⁹⁹

(37) Pohřbený se označuje slovem *sepultus*, neboť je bez tepajícího pulsu (*sine pulsu*), to jest bez pohybu.³⁰⁰ *Sepelire* znamená „pohřbít tělo“, slovesem *humare* míníme jeho zasypání, to jest zaházení zemínou (*humus*).³⁰¹

3. MONSTRA

(1) Varro označuje jako *portenta* úkazy, které vznikly jakoby proti přírodě. Nejsou však v rozporu s přírodou, protože se dějí z Božího záměru. Vůle Stvořitele je totiž přítomna v přirozenosti každé stvořené věci. Z tohoto důvodu dokonce i pohané nazývají Boha jednou Přírodou a jindy Bohem. (2) *Portentum* tedy vzniká nikoli v rozporu s přírodou, nýbrž v rozporu s tím, co o přírodě víme.³⁰²

dokončenosti. Srv. také Isidor, *Etymol.* IX,4,20: *defunctos mortuos vocamus*, „mrtvým říkáme vysloužilí“.

³⁰⁰ Výraz *sepultus*, „pohřbený“, vznikl podle Isidora spojením slov *Sine PULSU*, „bez pulsu“; termín však se subst. *pulsus*, „tep“, etymologicky nesouvisí, jedná se o participium perfekta slovesa *sepelire*, „pohřbít“. Tuto etymologii převzal Isidor pravděpodobně od Servia, *In Verg. Aen.* III,41. Srv. též *Etymol.* X,262.

³⁰¹ Sloveso *humare*, „pohřbít“, „zasypat“, vzniklo ze slova *humus*, „země“, srv. Ernout–Meillet, s. v. *humus*.

³⁰² Isidor převzal tuto úvodní pasáž doslovně od Augustina, *De civ. Dei*, XXI,8 (CCL 48,771), který uvozuje svůj výklad o podivuhodných jevech (*portenta*) citátem z Varronova nezachovaného spisu *De gente populi Romani*. Viz k tomu podrobněji úvodní studii, str. 21.

Portenta autem et ostenta, monstra atque prodigia ideo nuncupantur, quod portendere atque ostendere, monstrare ac praedicare aliqua futura videntur. (3) Nam portenta dicta perhibent a portendo, id est praestendendo. Ostenta autem, quod ostendere quidquam futurum videantur. Prodigia, quod porro dicant, id est futura praedicant. Monstra vero a monitu dicta, quod aliquid significando demonstrant, sive quod statim monstrant, quid appareat; et hoc proprietatis est, abusione tamen scriptorum plerumque corrumpitur.

(4) Quaedam autem portentorum creationes in significationibus futuris constituta videntur. Vult enim deus interdum ventura significare per aliqua nascentium noxia, sicut et per somnos et per oracula, qua praemoneat et significet quibusdam vel gentibus vel hominibus futuram cladem; quod plurimis etiam experimentis probatum est. (5) Xerxen quippe vulpis ex equa creata solvi regnum portendit. Alexandro ex muliere monstrum creatum, quod superiores corporis partes hominis, sed mortuas habuerit, inferiores diversarum bestiarum, sed viventes, significasse repentinam regis interfectionem; supervixerant enim deteriora melioribus. Sed haec monstra, quae in significationibus dantur, non diu vivunt, sed continuo, ut nata fuerint, occidunt.

³⁰³ Srv. Cicero, *De div.* I,42,93, který se zmiňuje o tom, že Etruskové, u nichž docházelo k mnoha neobvyklým úkazům na nebi i na zemi (*multa inusitata partim e caelo, alia ex terra oriebantur*), získali v interpretaci těchto jevů (*ostenta*) velkou zkušenost. To, jak je třeba tyto jevy chápat, je pak podle Cicera zjevné z výrazů, jimiž je pojmenovali předkové: *Quorum quidem vim ... verba ipsa prudenter a maioribus posita declarant. Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, praedicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur.*

³⁰⁴ K výkladům těchto čtyř termínů viz úvodní studii, str. 23–25. Isidor zde pravděpodobně čerpal z Augustina, *De civ. Dei*, XXI,8 (CCL 48,773). Výrazy *portentum* a *ostentum* jsou odvozeny skutečně ze sloves *portendere* a *ostendere*, subst. *monstrum* (< *monestrum*) je patrně odvozeno od slovesa *monere*. Etymologie subst. *prodigium* (< *prod-agium*) je sporná; podle některých autorů souvisí druhá část výrazu se slovesem *ago*, „konám“, podle jiných se slovesem *aio*, „říkám“. Srv. Ernout–Meillet, s. v. *portendo, ostendo, moneo, monstrum, prodigium* a *aio*.

Neobvyklým úkazům se říká *portenta, ostenta, monstra* a *prodigia*, poněvadž jakoby předpovídají (*portendere*), ukazují (*ostendere*), upozorňují (*monstrare*) a zvěstují (*praedicare*), k čemu dojde v budoucnosti.³⁰³ (3) Jméno *portenta* jim totiž bylo dáno proto, že něco předpovídají (*portendere*), to jest jsou něčeho předzvěstí. *Ostenta* se nazývají, poněvadž jakoby poukazují (*ostendere*) na něco v budoucnosti. Označení *prodigia* mají z toho důvodu, že sdělují, co je před námi (*porro dicere*), to jest zvěstují (*praedicere*) budoucnost. A název *monstra* souvisí se slovem *monitus*, „výstraha“, a to buď proto, že tyto úkazy něco sdělují v náznacích (*demonstrare*), anebo že přímo upozorňují (*monstrare*) na to, co se děje; to je pravý význam výrazu *monstrum*, který ovšem spisovatelé často používají nesprávně a překrucují ho.³⁰⁴

(4) Zdá se, že jako znamení budoucích událostí se zrodila i některá neobvyklá stvoření. Bůh si totiž čas od času přeje naznačit, co přijde, prostřednictvím tělesných anomálií u právě narozených tvorů, stejně jako to činí prostřednictvím snů a věšeb, jimiž varuje některé národy nebo jednotlivé osoby a upozorňuje je na nastávající pohromu. Dosvědčují to i četné události z minulosti. (5) Kupříkladu liška zrozená z klisny byla pro Xerxa předzvěstí blížícího se zániku jeho království³⁰⁵ a zrůda, která se narodila jedné ženě a jejíž horní část těla měla podobu mrtvého člověka, zatímco dolní část těla byla živá a skládala se z různých zvířat, byla pro Alexandra znamením jeho nečekané násilné smrti; a skutečně nakonec horší část přežila část lepší.³⁰⁶ Ale tato zrůdná stvoření, jež přicházejí na svět jako věštná znamení, nežijí dlouho, nýbrž končí svůj život brzy po narození.³⁰⁷

³⁰⁵ O varování, kterého se dostalo Xerxovi před třetí perskou výpravou do Řecka prostřednictvím neobvyklých zrození živých tvorů, viz úvodní studii, str. 23, pozn. 10.

³⁰⁶ Isidor má na mysli, že dolní část popsané lidské zrůdy, tvořená těly různých živých zvířat, byla předobrazem Alexandrových vojevůdců, kteří si po jeho smrti rozdělili vládu nad říší.

³⁰⁷ Vyjádřením *occidunt* (dosl. „umírají“) nemá Isidor na mysli pouze přirozenou smrt těchto tvorů, nýbrž naráží bezpochyby na násilné ukončení jejich života ze strany obcí či státu. K osudu znetvořených lidí v antickém Římě srv. např. A. Allély, *Les enfants malformés et considérés comme*

(6) Inter portentum autem et portentuosum differt. Nam portenta sunt, quae transfigurantur, sicut fertur in Umbria mulierem peperisse serpentem. Unde Lucanus:

„Matremque suos conterruit infans.“

Portentuosa vero levem sumunt mutationem, exempli causa cum sex digitis nati.

(7) Portenta igitur vel portentuosia existunt alia magnitudine totius corporis ultra communem hominum modum, quantus fuit Tityon in novem iugeribus iacens Homero testante. Alia parvitate totius corporis, ut nani, vel quos Graeci Pygmaeos vocant, eo quod sint statura cubitales. Alii a magnitudine partium, veluti capite informi, aut superfluis membrorum partibus, ut bicipites et trimani, vel cynodontes, quibus gemini procedunt dentes.

„*prodigia*“, str. 147–156. Jak autorka uvádí, hermafrodité byli obvykle utopeni v moři, zatímco lidé či zvířata postižení jinými závažnými malformacemi bývali upáleni.

³⁰⁸ K několika druhům přeměny či proměny člověka, jež Isidor klade mezi tělesné anomálie, viz úvodní studii, str. 31–33. O ženě, která porodila hada, se zmiňují např. Plinius Starší, *Natur. hist.* VII,34, a Iulius Obsequens, *Prodigia*, 57.

³⁰⁹ Lucanus, *Phars.* I,563.

³¹⁰ Isidor se zde inspiroval Augustinem, *De civ. Dei*, XVI,8 (CCL 48,509), který uvádí lidi mající na ruce či na nohou více než pět prstů jako příklad nepatrné tělesné odchylky (*levior quam ulla distantia*). O obru se šesti prsty na obou rukou i nohou srv. též 2S 21,20. Šestiprstost na některé končetině (někdy i párově) se vyskytuje vzácně. Je jedním z případů polydaktylie, která je považována za poruchu chromozomálního původu. Srv. Kábrt–Valach, str. 258.

³¹¹ Srv. Homér, *Od.* XI,576–581, který uvádí rozměry $\pi\lambda\acute{\epsilon}\theta\rho\alpha \epsilon\nu\nu\acute{\epsilon}\alpha$ (plethra ennea). Lat. *iugerum* znamená buď „jitro, korec (asi ¼ hektaru)“, nebo totéž co řec. $\pi\lambda\acute{\epsilon}\theta\rho\omicron\nu$ (plethron), to jest délková míra o sto řeckých nebo sto čtyřech římských stopách (jedna stopa = 29,6 cm). Podle Homérova tvrzení tedy měl být tento obr dlouhý 9 × 100 řeckých stop (tj. 266,4 metrů). Obrovský vzrůst může být i vrozený, obvykle však nastává až po porodu (hypertrofie celého těla, gigantismus). Srv. *OSN* XI,1049 a XXVII,691; Kábrt–Valach, str. 107.

(6) Existuje rozdíl mezi výrazy *portentum* a *portentuosus*. *Portenta* jsou totiž tvorové, u nichž dochází k přeměně těla; je to například had, kterého prý porodila jedna žena v Umbrii.³⁰⁸ Lucanus proto říká:

„A vlastní matky se děsily zrozených dětí.“³⁰⁹

Naproti tomu *portentuosa* jsou stvořeni s menší tělesnou odchylkou, jako třeba lidé, kteří se narodili se šesti prsty.³¹⁰

(7) *Portenta* či *portentuosia* jsou tedy například tvorové, jejichž veliké tělo přesahuje míry obvyklé u člověka; takový byl Tityon, který podle Homérova svědectví měřil devět lánů.³¹¹ Jindy jsou to naopak lidé, kteří mají malé tělo, jako trpaslíci nebo ti, které Řekové nazývají Pygmejové, protože dosahují výšky jednoho lokte.³¹² Dále jsou to jedinci, kteří mají příliš velké některé části těla, například neforemnou hlavu,³¹³ anebo se narodili s nadbytečnými údy, jako dvouhlaví a tříruční lidé³¹⁴ či takzvaní „psozubí“ lidé, kterým trčí z úst dva spojené zuby.³¹⁵

³¹² O národu Pygmejů a etymologii jejich jména viz níže pozn. 347. V teratologii se rozlišují dva typy trpasličího vzrůstu (nanosomie). K prvnímu náležejí trpaslíci, kteří mají všechny údy souměrně vyvinuté a od normálního člověka se liší pouze tím, že jsou neobyčejně malí. Druhou skupinu tvoří trpaslíci, u nichž lze pozorovat nápadné nepoměry velikosti jednotlivých údů. Srv. *OSN* XVII,1009; Kábrt–Valach, str. 204.

³¹³ Chorobné zbytnění (hypertrofie) postihuje celé tělo nebo jen některé orgány. U zbytnění hlavy (hydrocefalie) se jedná o mozkovou vodnatelnost, kdy jsou tekutinou roztaženy mozkové komory; tvar lebky je kulovitý, objem výrazně zvětšený a obličej se zdá být proti lebeční části nepatrný. Srv. *OSN* XI,343; Kábrt–Valach, str. 124.

³¹⁴ Četné případy, kdy se narodil lidský nebo zvířecí jedinec s větším počtem hlav, rukou či nohou, uvádí Iulius Obsequens, *Prodigia*, 12.14.20.25. 27a.50.51 a další. Isidorův popis by mohl odpovídat případu mnohotné zrůdnosti (*duplicia*, *triplicia*), kdy se vedle jednoho úplně vyvinutého plodu vyskytují ještě všechny nebo jen některé tělesné části dalšího nebo dalších jedinců, které jsou s prvním plodem spojeny. Srv. *OSN* XXVII,690; Kábrt–Valach, str. 73.

³¹⁵ Termín *cynodontes* je přejímka z řec. výrazu $\kappa\nu\nu\acute{\omicron}\delta\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ (kynodontes), „špičáky“, vytvořeného ze substantiv $\kappa\acute{\upsilon}\omega\nu$, gen. $\kappa\nu\nu\acute{\omicron}\varsigma$ (kyón, kynos), „pes“, a $\acute{\omicron}\delta\omicron\nu\tau\omicron\varsigma$ (odús, odontos), „zub“, „tesák“; latinský ekvi-

(8) Alii a defectu partium, in quibus altera pars plurimum deficit ab altera, ut manus a manu, vel pes a pede. Alii a decisione, ut sine manu aut capite generata, quos Graeci steresios vocant. Alia praenumeria, quando solum caput aut crus nascitur.

(9) Alia, quae in parte transfigurantur, sicut qui leonis habent vultum vel canis, vel taurinum caput aut corpus, ut ex Pasiphaë memorant genitum Minotaurum; quod Graeci ἑτερομορφίαν vocant. Alia, quae ex omni parte transfigurantur in alienae creationis portentum, ut ex muliere vitulum dicit historia generatum. Alia, quae sine transfiguratione mutationem habent locorum, ut oculos in pectore vel in fronte, aures supra tempora; vel, sicut Aristoteles tradidit, quendam in sinistra parte iecur, in dextera splen habuisse.

valent je (*dentes*) *canini*. Tento výraz byl použit pro označení zvláštních lidských jedinců omylem. Isidor převzal zkráceně text Solina, *Collect.* 1,71, podle něhož se říká *cynodontes* lidem, kterým vyrůstají dva spojené velké zuby na pravé nebo na levé straně úst – na pravé jsou znamením štěstí, zatímco na levé straně úst předznamenávají nepříznivé okolnosti v životě. Solinus však chybně parafrázoval znění Plinia Staršího, *Natur. hist.* VII,71, který ve skutečnosti uvádí, že lidem, kteří mají na pravé straně horní čelisti vyrostlý pár špičáků, jako tomu bylo například u Neronovy matky Agrippiny, bude štěstěna v životě příznivá.

³¹⁶ Jedná se pravděpodobně o případ tělesné anomálie, kdy je některá končetina vyvinuta jen rudimentárně, zatímco ostatní končetiny jsou vytvořeny správně. Srv. *OSN* XXVII,693.

³¹⁷ Srv. řec. στέρησις (*sterésis*), „ztráta“, „zbavení (něčeho)“. Jedná se o případ tělesné anomálie, kdy schází některá část těla, např. ruka (v moderní terminologii se takový jedinec nazývá *monobrachius*), obě ruce (*abrachius*), noha (*monopus*), obě nohy (*apus*), oko (*monofthalmus*) či lebeční kryt a mozek (*anencefalus*). Rovněž v případech dvojčat dochází k tomu, že jedno dítě je normálně vyvinuto, zatímco vývoj druhého je pouze rudimentární – hlava úplně schází a trup se jeví ve tvaru beztvaré masy, na níž nelze vůbec pozorovat končetiny. Srv. *OSN* X,342 a XXVII,693; Kábrt–Valach, str. 1, 14, 21 a 192.

³¹⁸ K výrazu *praenumeria*, jenž se objevuje pouze na tomto místě u Isidora, viz studii F. Gastiho, *Nota a Isidoro, Etym.* 11,3,8L, in: *Athenaeum*, 80, 1992, str. 213–219. Autor zamítá Arevalovu emendaci na *privimeria* (PL 82,420D), tedy na hybridní kompozitum složené z lat. subst. *privus*, „zbavený něčeho“, a řec. subst. μέρος (*meros*), „část“, jež by tak ve skutečnosti

(8) Dalším se nedostatečně vyvinuly párové části těla; je to případ lidí, u nichž je jedna část oproti druhé nedorostlá, jako například ruka oproti druhé ruce nebo noha oproti druhé noze.³¹⁶ Jiným chybějí některé části těla úplně, jako těm, kdo se narodili bez ruky nebo bez hlavy; Řekové je nazývají *steresii*.³¹⁷ A dále jsou to také tvorové, jež nazýváme *praenumeria*. Je to případ, kdy se narodí jen hlava nebo noha.³¹⁸

(9) U jiných došlo k přetvoření jedné části těla, jako když má někdo lví či psí tlamu nebo hlavu či tělo býka. Takový byl podle pověsti Minotaurus, kterého porodila Pasifaë. Řekové pojmenovávají tento jev ἑτερομορφία (*heteromorfiá*), „různodržnost“.³¹⁹ U dalších došlo k přeměně všech částí těla a vznikl zcela odlišný tvor, jako tele, které se podle líčení zaznamenaného v historických spisech narodilo jakési ženě.³²⁰ Jiní jedinci neprošli přetvořením, ale změnilo se u nich obvyklé umístění některých částí těla; jsou to například lidé s očima na hrudi nebo na čele a s ušima nad skráními,³²¹ nebo tvor, který prý měl podle Aristotela játra na levé a slezinu na pravé straně těla.³²²

označovalo jedince s některým chybějícím údem (viz předch. pozn.). Z rukopisných čtení *praenumeria*, *pernumeria* a *permomeria* pokládá F. Gasti za pravděpodobné *pernumeria*, v němž slovo *numerus* znamená něco, co je vytvořeno ve všech svých částech (*numerus*), a předpona *per-* má význam změny v něco záporného (podobně jako např. u výrazu *perfidus*); termín by tedy označoval neúplného tvora a mohl by sloužit k označení tělesného znetvoření, kdy se narodí pouze některá tělesná část. Stejně negativně by však v takovém kompozitu mohla podle F. Gastiho fungovat i předpona *prae-*, ať již ve významu časového „před“ (výsledný výraz by pak označoval takového tvora, který se nachází ve stavu předcházejícím kompletnímu zformování těla), nebo lokálního „před“ (pak by tato předpona poukazovala na tvora, který se rodí v podobě jediné tělesné části, před částmi ostatními).

³¹⁹ Několik případů, kdy se údajně narodili hybridní tvorové, zaznamenává např. Iulius Obsequens, *Prodigia*, 14 a 43a. Viz úvodní studii, str. 31.

³²⁰ K úplnému přetvoření (*transfiguratio ex omni parte*) viz úvodní studii, str. 32.

³²¹ Viz též níže *Etymol.* XI,3,16 (Kyklopové) a 17 (Blemmye).

³²² Srv. Aristotelés, *Hist. animal.* I,17, 496b15–17, a *De gener. animal.* IV,4, 770b37–771a9. K atypickému umístění a k dalším anomáliím vnitř-

(10) Alia secundum connaturationem, ut in alia manu digiti plures connaturati et cohaerentes reperiuntur, in alia minus, sive in pedibus. Alia secundum immaturam et intemperatam creationem, sicut hi, qui dentati nascuntur sive barbati vel cani. Alia complexu plurimarum differentiarum, sicut illud, quod praediximus in Alexandro multiforme portentum.

(11) Alia conmixtione generis, ut ἀνδρόγυννοι et ἑρμαφροδίται vocantur. Hermaphroditae autem nuncupati, eo quod eis uterque sexus appareat. Ἑρμῆς quippe apud Graecos masculus, Ἀφροδίτη femina nuncupatur. Hi dexteram mamillam virilem, sinistram muliebrem habentes vicissim coeundo et gignunt et pariunt.

(12) Sicut autem in singulis gentibus quaedam monstra sunt hominum, ita in universo genere humano quaedam monstra sunt gentium, ut Gigantes, Cynocephali, Cyclopes, et cetera.

(13) Gigantes dictos iuxta Graeci sermonis etymologiam, qui eos γηγενεῖς existimant, id est terrigenas, eo quod eos fabulose parens terra immensa mole et similes sibi genuerit. Γῆ enim terra appellatur, γένος genus; licet et terrae filios vulgus vocat, quorum genus in-

ních orgánů viz úvodní studii, str. 30. Změna polohy útroh (heterotaxe, *situs organorum inversus*) je anomálie, kdy jsou například hrot srdeční a slezina umístěny na pravé straně a játra na levé. Srv. *OSN XXVII,691–692*; Kábrt–Valach, str. 303.

³²³ Vrozený srůst dvou nebo více prstů na ruce nebo na noze (syndaktylie) má buď lehčí stupeň, kdy je mezi prsty napjata tzv. plovací blána, nebo těžší formu, kdy dva nebo více prstů spolu zcela srostlo. Srv. *OSN XXIV,492*; Kábrt–Valach, str. 322.

³²⁴ K předčasnému vývinu některých částí těla či některých schopností viz úvodní studii, str. 30–31.

³²⁵ Viz výše *Etymol. XI,3,5*.

³²⁶ Řec. ἀνδρόγυνος (androgynos) je kompozitum ze subst. ἀνήρ, gen. ἀνδρός (anér, andros), „muž“, a γύνη (gyné), „žena“; řec. Ἑρμαφροδίτης (hermafrodítos) je složeno ze jmen Ἑρμῆς (hermés) a Ἀφροδίτη (afrodíté). Pověst o Hermafroditovi zaznamenává Ovidius, *Metam. IV,284–388*, který kromě latinizované formy *Hermaphroditus* užívá rovněž výrazy *semimas*, *semivir* a *biformis*. Podle Ovidiova vyprávění odmítl syn Herma a Afrodity opětovat lásku Salmakidy, nymfy stejnojmenného pramene,

(10) Další se označují jako *portenta*, protože se rodí s některými údy srostlými, jako lidé, kteří mají na jedné ruce nebo noze více srostlých prstů a na druhé ruce nebo noze méně.³²³ U jiných jedinců došlo k předčasnému nebo nepřiměřenému vývinu některé části těla, jako například u těch, kdo se rodí už s vyrostlými zuby, s vousy nebo s bílými vlasy.³²⁴ A v dalších se spojuje celý soubor tělesných odchylek, jako v oně zrudě sestávající z mnoha rozličných tvorů, o níž jsme se již zmínili v souvislosti s Alexandrem.³²⁵

(11) Jiní mají oba pohlavní orgány; takovým lidem říkáme androgyni a hermafrodité. Hermafrodité se takto jmenují z toho důvodu, že jsou obojího pohlaví – Ἑρμῆς (hermés) je totiž v řečtině název pro muže, Ἀφροδίτη (afrodíté) pro ženu. Tito lidé mají pravý prs mužský a levý ženský, obcují střídavě jako muži a jako ženy, a mohou tedy nejen oplodňovat, ale i rodit.³²⁶

(12) Právě tak jako se objevují v jednotlivých lidských rasách zrudní jedinci, vyskytují se i v celém lidstvu zrudné rasy,³²⁷ například Giganti, Kynokefalové, Kyklópové a další.

(13) Giganti se tak nazývají podle etymologie, jakou má jejich jméno v řečtině; Řekové je totiž pokládají za γηγενεῖς (gégeneis) neboli zrozence země, protože podle pověsti je matka Země, jsouc sama o sobě nesmírnou masou, zrodila ke svojí podobě. Slovem γῆ (gé) se totiž nazývá země a γένος (genos) znamená potomstvo.³²⁸ Lidově se ale říká „synové země“ také těm, jejichž rodinný původ

a proto ji bohové na její prosbu spojili s chlapcem v jediné tělo. Když chlapec viděl, že se stal po koupeli v prameni tvorem o dvojí podobě, vyžádal si na svých rodičích, aby se dostalo téhož osudu každému muži, který do tohoto pramene vejde. Ke vztahu Římanů k hermafroditismu jako k tělesné malformaci viz úvodní studii, str. 29. Hermafroditismus je skutečný patologický jev vyznačující se výskytem obojích pohlavních žláz – samičích i samičích. U člověka se však nevyskytuje případ, kdy by byla plodidla i rodidla vyvinuta tak dokonale, aby bylo obojí ústrojí schopné funkce, nýbrž orgány druhého pohlaví jsou vždy vyvinuté menší měrou. Srv. *OSN XI,175–176*; Kábrt–Valach, str. 119.

³²⁷ Tuto větu převzal Isidor od Augustina, *De civ. Dei*, XVI,8 (*CCL 48,510*).

³²⁸ Jméno Gigantů převzala latina z řec. Γίγας, pl. Γίγαντες (gigas, gigantes) nejasného původu; patrně se jedná o substrátový výraz, srv. Chan-